

PODACI POLITIČKOG INTEGRITETA U BOSNI I

HERCEGOVINI

POSMATRANJE INTEGRITETA NA ZAPADNOM
BALKANU I TURSKOJ

Transparency International je globalni pokret s jedinstvenom vizijom: svijet u kojem su vlada, poslovni sektor, civilno društvo i svakodnevni život ljudi oslobođeni korupcije. Sa više od 100 ogranaka širom svijeta i međunarodnim sekretarijatom u Berlinu, mi vodimo borbu protiv korupcije kako bismo ovu viziju pretvorili u stvarnost.

www.transparency.org

Podaci o političkom integritetu u Bosni i Hercegovini

IPA-2022-440-922 | Posmatranje integriteta na Zapadnom Balkanu i Turskoj

Učinjeni su svi naponi da se provjeri tačnost informacija sadržanih u ovom izvještaju. Vjeruje se da su sve informacije tačne od septembra 2023. Ipak, Transparency International ne može prihvatiti odgovornost za posljedice njihovog korišćenja u druge svrhe ili u drugim kontekstima. © 2023 Transparency International. Osim ako nije drugačije naznačeno, ovaj rad je licenciran pod CC BY-ND 4.0 DE. Citat je dozvoljen. Molimo kontaktirajte Transparency International – copyright@transparency.org – u vezi sa zahtjevima za derivate.



Projekat finansira Generalni direktorat Evropske komisije za susjedstvo i pregovore o proširenju (DG NEAR). Sadržaj ovog izvještaja predstavlja samo stavove autora i isključivo odgovornost autora.

Evropska komisija ne prihvata nikakvu odgovornost za korišćenje informacija koje izvještaj sadrži.

SADRŽAJ

Uvod	Error! Bookmark not defined.
Lista procijenjenih baza podataka	6
Rezultati procjene	7
Preporuke	8
Završne bilješke	9

Uvod

Bosna i Hercegovina (BiH) se suočava sa značajnim izazovima u pogledu korupcije i političkog integriteta. Prema najnovijem Indeksu percepcije korupcije (CPI), BiH (34) ima najniži rezultat u regionu Zapadnog Balkana i doživljava značajan pad u nivou percepcije korupcije, s gubitkom osam CPI poena od 2012. godine. Sve izraženije političke podjele po etničkim linijama i dalje ometaju demokratske institucije u upravljanju državom i u borbi protiv korupcije. U kontekstu pravnog okvira za otvorene podatke političkog integriteta, BiH je uložila napore na različitim nivoima vlasti kako bi uspostavila propise i institucije za suočavanje sa izazovima korupcije. Na primjer, "Ured za borbu protiv korupcije i kontrolu kvaliteta Kantona Sarajevo" uspostavio je različite baze podataka (poznate kao "AnticorruptiKS") u cilju objavljivanja informacija od javnog interesa, s ciljem povećanja transparentnosti u Kantonu Sarajevo. Ove baze podataka obuhvataju oblasti kao što su javne nabavke, podaci o imovini javnih službenika, informacije o zaposlenima u javnom sektoru, javnim transferima i drugima. Slično, Antikorupcijski tim Srednjobosanskog kantona je objavio registar zaposlenih u ovom kantonu, što doprinosi povećanju nivoa transparentnosti u ovom kantonu.

Dodatno, Kanton Sarajevo je donio Zakon o sprečavanju i suzbijanju korupcije u Kantonu Sarajevo. Ipak, politički sistem u BiH često otežava postizanje jedinstvenog pravnog okvira koji bi adekvatno adresirao ove izazove. Iako postoje zakonske odredbe koje omogućavaju pristup informacijama, ostvarivanje prava na informisanje praćeno je mnogim izazovima, posebno u pogledu brzog i efikasnog dostavljanja informacija. Dostupnost informacija varira među različitim kategorijama/bazama podataka u Bosni i Hercegovini. Na primjer, podaci o javnim nabavkama su često lakše dostupni, sa većim nivoom javno dostupnih informacija i blagovremenim ažuriranjem. S druge strane, informacije o imovini i političkom finansiranju često su manje transparentne i ograničene u dostupnosti, što otežava pristup sveobuhvatnim i ažuriranim informacijama.

Centralizacija podataka u Bosni i Hercegovini postoji u određenoj mjeri, ali dostupnost istih je ograničena. Iako postoje određene centralizovane baze podataka, većina podataka je decentralizirana, neujednačena, fragmentirana i neoperabilna. Kreiranje centralizovane baze podataka prilagođene korisnicima, značajno bi olakšalo pristup podacima koji se odnose na politički integritet, što bi omogućilo građanima i zainteresiranim stranama da prate aktivnosti javnih zvaničnika i zahtijevaju odgovornost istih.

Institucije odgovorne za prikupljanje i provjeru podataka o političkom integritetu u Bosni i Hercegovini nisu centralizovane i suočavaju se s izazovima u obimu resursa, mandata i nezavisnosti. Njihovi kapaciteti i učinkovitost variraju, a njihova sposobnost za prikupljanje i analizu sveobuhvatnih podataka je ograničena. Jačanje njihovih mandata, osiguravanje adekvatnih resursa i nezavisnosti ključni su koraci za unapređenje procesa prikupljanja i verifikacije podataka. Posmatrajući trenutne trendove, zapaženo je da neke institucije pokazuju volju za unapređenjem otvorenih podataka, prepoznajući važnost transparentnosti i odgovornosti u borbi protiv korupcije. Na primjer, Agencija za javne nabavke je započela nadogradnju sistema e-Procurement, koji uključuje pristup podacima o javnim nabavkama i očekuje se da će biti operativan od 2023. godine. Međutim, potreban je dalji napredak kako bi se političke obaveze pretvorila u konkretnu praksu i kako bi se razvila kultura otvorenosti i integriteta.

SPISAK ANALIZIRANIH BAZA PODATAKA

Ovaj izvještaj se zasniva na procjeni baza podataka relevantnih za politički integritet, posebno u pogledu razvoja indikatora rizika i promovisanja transparentnosti u Bosni i Hercegovini. Zbog specifičnosti Sistema upravljanja u Bosni i Hercegovini, postoje baze podataka različitog kvaliteta i dostupnosti za različite nivoe vlasti, a odnose se na registare javnih preduzeća, registre javnih službenika, vladine budžete i potrošnju, izborne evidencije i zemljišne knjige. Stoga je fokus procjene je na bazama/registrima podataka koji su dostupni na državnom nivou i koji služe kao ključni alati za detektovanje političke korupcije, a odnose se na Izjave o imovinskom stanju izabranih zvaničnika, finansiranje političkih partija i javne nabavke.

Izjave o imovinskom stanju izabranih zvaničnika daju uvid u finansijsku imovinu i potencijalne sukobe interesa među izabranim zvaničnicima. Upoređivanjem ovih podataka sa drugim relevantnim bazama podataka, kao što su podaci o javnim nabavkama ili finansiranju političkih partija, lako će se postići identifikacija faktora rizika u vezi sa sukobom interesa i zloupotrebom javnih resursa.

Finansiranje političkih partija igra ključnu ulogu u praćenju tokova sredstava unutar političke sfere. Omogućava identifikaciju potencijalnih rizika u vezi sa političkim doprinosima, finansiranjem kampanje i nedopuštenim uticajem, promovišući transparentnost u izbornom procesu.

Podaci o javnim nabavkama igraju ključnu ulogu u borbi protiv korupcije i promovisanju fer konkurencije jer omogućavaju ispitivanje potencijalnih nepravilnosti u raspodeli javnih sredstava, olakšavaju otkrivanje tokova novca i razvoj indikatora rizika, a kada se kompariraju sa bazama podataka o imovini javnih funkcionera i interesima, omogućavaju procjenu rizika od korupcije između politički povezanih kompanija i javnih institucija u ugovorima o javnim nabavkama.

Indikativni spisak izvora podataka korištenih za analizu
D2 Izjave o imovinskom stanju izabranih zvaničnika: sadrže informacije o imovini javnih zvaničnika iznad određenog nivoa povlašćenosti (a u nekim slučajevima i njihovih porodica)
D3 – Političko finansiranje: sadrži podatke o novčanim priložima koje su primili političar, politička partija, njihovi odbori i treća lica u određenom vremenskom periodu.
D7 – Javne nabavke: sadrže detalje o ugovorima koje je izdala nacionalna ili savezna vlada, uključujući podatke o dodjeli ugovora, a ne samo zahtjeve za ponude

REZULTATI PROCJENE

Odabrani izvori podataka, odnosno izjave o imovinskom stanju izabranih zvaničnika, političko finansiranje i javne nabavke, prošli su sveobuhvatnu procjenu kako bi se ocijenio nivo transparentnosti i dostupnosti istih. Procjena uključuje različite indikatore, predstavljene u tabeli ispod. Među ovim izvorima podataka, baza podataka koja se odnosi na javne nabavke pokazala je najperspektivnije rezultate.

Međutim, procjena je otkrila određene nedostatke u registrima podataka: izjave o imovinskom stanju nosilaca javnih funkcija, kao i podaci o političkom finansiranju. Ove baze podataka dobili su ocjene od 8.5 poena. Iako ovi registri postoje, vladine institucije ih ne objavljuju u mašinski čitljivom formatu, što može ometati transparentnost i dostupnost. Pored toga, zajednički problem većine registara je nedostatak višeg nivoa interoperabilnosti, što otežava efikasnu integraciju i analizu podataka. Štaviše, postoji nedostatak jasne prateće dokumentacije za objavljene baze podataka koje je obezbijedila vlada, što može ograničiti razumijevanje i upotrebljivost podataka.

Sve u svemu, iako postoje oblasti koje odlikuje visok nivo transparentnosti i dostupnosti podataka, postoji prostor za poboljšanje u smislu objavljivanja baza podataka u mašinski čitljivim formatima, obezbjeđivanja interoperabilnosti i sveobuhvatne dokumentacije. Poboljšanje u ovim oblastima će povećati ukupnu transparentnost i upotrebljivost podataka, a samim tim poboljšaće i procese donošenja odluka i procjene rizika zasnovane na dokazima.

PREPORUKE

1. **Unaprijediti objavljivanje informacija od strane vladinih institucija:** Povećati transparentnost i dostupnost podsticanjem vladinih institucija da objavljuju trenutno nedostupne javne podatke na svim nivoima, kao što su registri preduzeća, sastanci lobista, zemljišne knjige i sl. Objavljivanje ovih baza podataka podstaci će veću odgovornost zvaničnika i povjerenje javnosti.
2. **Poboljšati interoperabilnost:** Ukloniti nedostatke u interoperabilnosti u većini registara primjenom standardizovanih formata i struktura podataka. Ovo će omogućiti besprijekornu integraciju i analizu podataka iz različitih izvora, omogućavajući sveobuhvatniji uvid u donošenju odluka. Na primjer, privatna preduzeća osvajaju tendere mogu se povezati sa pravnim licima koja finansiraju političke partije korišćenjem jedinstvene šifre za svaku privatnu kompaniju. Štaviše, povezivanje informacija o stvarnom vlasništvu privatnih kompanija sa podacima o javnim nabavkama može pomoći u identifikaciji potencijalnih sukoba interesa i spriječiti kompanije sa skrivenim vlasništvom da učestvuju u javnim nabavkama.
3. **Razviti jasnu prateću dokumentaciju:** Državne institucije treba da obezbijede sveobuhvatnu dokumentaciju za objavljene baze podataka. Ova dokumentacija treba da sadrži jasna objašnjenja polja sa podacima, definicija i bilo kog relevantnog konteksta. Ovo će pomoći korisnicima da tačno razumiju i tumače podatke, povećavajući njihovu upotrebljivost i vrijednost. Na primjer, objavljivanje ugovora o javnim nabavkama i informacija o plaćanju na onlajn portalu javnih nabavki omogućilo bi veći nivo transparentnosti i tačnosti informacija.
4. **Redovno ažuriranje podataka:** Obezbijediti blagovremeno i redovno ažuriranje svih podataka kako bi održali njihovu relevantnost i korisnost. Zastarjele informacije mogu ometati efikasno donošenje odluka i procesa procjene rizika. Uspostaviti mehanizme za često ažuriranje podataka i jasne odgovornosti za održavanje podataka.
5. **Podsticati saradnju i dijeljenje podataka:** Podsticati saradnju između vladinih institucija i drugih relevantnih aktera u cilju promovisanja razmjene podataka. Ovo može uključivati dijeljenje podataka između različitih registara, saradnju sa spoljnim organizacijama ili korišćenje postojećih partnerstava za poboljšanje kvaliteta i dostupnosti podataka.
6. **Ojačati standarde metapodataka:** Primijeniti standardizovane prakse metapodataka u svim bazama podataka. Ovo će poboljšati mogućnost identifikovanja i razumijevanje podataka, olakšavajući korisnicima da identifikuju relevantne informacije i efikasno istražuju baze podataka. Primjenom standardizovanih praksi metapodataka, vlada može da priloži konzistentne i deskriptivne informacije uz svaku podatka, kao što su izvor podataka, datum prikupljanja, format podataka i ključne varijable.
7. **Promovisati inicijative za otvorene podatke:** Zalagati se za principe otvorenih podataka i podsticati objavljivanje baza podataka pod otvorenim licencama. Inicijative za otvorene podatke mogu poboljšati transparentnost, inovativnost i učešće javnosti, omogućavajući pojedincima i organizacijama da slobodno pristupaju podacima, koriste ih i dijele u različite svrhe.
8. **Vršiti interakciju sa korisnicima podataka i zainteresovanim stranama:** Uspostaviti kanale za povratne informacije i interakciju sa korisnicima podataka i zainteresovanim stranama. Redovno tražiti uputstva i uvide od korisnika podataka da bi razumjeli njihove potrebe i identifikovali oblasti za poboljšanje. Ovaj zajednički pristup može pomoći u prilagođavanju podataka kako bi se bolje prilagodili potrebama korisnika. Na primjer, baze podataka koje razvija Transparency International u Bosni i Hercegovini uvijek daju mogućnost izvještavanja o zaključcima i nude preporuke.

Završne bilješke